



PRŮVODCE PŘEDÁVÁNÍM DÍTĚTE Z PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU DO OSVOJENÍ

Právě jste se dostali po dlouhém čekání konečně k okamžiku, kdy budete mít možnost přijmout do Vaší péče dítě. Možná Vás překvapilo, že dítě nebudete přebírat z ústavní péče, ale z pěstounské péče na přechodnou dobu (dále PPPD).

Mohly by se Vám tedy hodit některé informace, které nabízíme v tomto materiálu. Informace jsou podloženy dosavadní praxí rodin, které už z PPPD děti předávaly. Zpětnou vazbu máme i od rodin, které naopak dítě z PPPD děti přijímaly do osvojení či do dlouhodobé pěstounské péče.

Abyste z celého procesu přebírání dítěte do péče nemuseli mít obavy, nabízíme zde některé osvědčené postupy.

PŘEDPOKLADY DOBRÉHO PŘEDÁVÁNÍ

- Středem pozornosti by neměly být pocity dospělých, ale dítěte. Pokud jsou během předávání v pohodě dospělí, bude se dobře cítit i dítě.
- Koordinační roli má OSPOD dítěte nebo klíčový pracovník doprovázející organizace pěstounů, který zajišťuje soulad všech osob, které se procesu předávání účastní a s pěstouny a přebírající rodinou vytváří plán přechodu.
- Před předáváním je třeba se domluvit, jak chce být o procesu informován OSPOD dítěte a OSPOD přebírající rodiny. Pěstouni i Vy budete průběžně informovat klíčového pracovníka o průběhu předávání, konzultovat s ním přechod k další fázi předávání.
- Nebojte se, pěstouni nejsou konkurence. Pěstouni na přechodnou dobu se rozhodli poskytnout rodinnou péči dítěti v krizové situaci, nemají však ambici dovést dítě do dospělosti. Vědí, jaká je jejich role, mají už saturovanou rodičovskou potřebu, takže jsou rádi, že k nim přichází někdo, kdo bude ochoten převzít zodpovědnost za dítě během jeho dalšího vývoje. Mají tedy jinou motivaci k péči o dítě než Vy.
- Pěstouni se Vás budou snažit citlivě navést na jednotlivé detaily péče o předávané dítě. Vy se snažte nespěchat na dítě. O všem spolu obě rodiny musí otevřeně mluvit. Jestliže si dobře načtete způsob péče od pěstounů, budete při přebírání péče úspěšnější.

- Pokud si budete potřebovat vyjasnit při přebírání některé otázky a nebudete je moci řešit přímo s pěstouny, můžete se obrátit na klíčového pracovníka. Proto si během první schůzky vezměte kontakt na tohoto pracovníka.
- Nezapomeňte, že převzetím péče to nekončí. Čeká Vás dlouhá cesta. Je proto důležité na začátku nedělat z netrpělivosti či nezkušenosti zbytečné chyby, které by se pak dlouho napravovaly.
- Teprve když budete seznámeni s procesem předávání i s informacemi o dítěti, je vhodné setkat se s dítětem, aby setkání již proběhlo bez rozpaků a Vy jste mohli k dítěti přistupovat otevřeně a trpělivě.

PRINCIPY PŘEDÁVÁNÍ

Vzájemná informovanost

- Celý proces předávání usnadní, pokud se s pěstouny, sociální pracovníci i klíčovým pracovníkem doprovázející organizace pěstounů domluvíte,
 - jak je můžete informovat o tom, jak předávání probíhá, jak se v procesu cítíte, co byste ještě potřebovali, co je pro Vás těžké. Nebojte se svěřit se svými pochybnostmi pěstounům, sociální pracovníci či klíčovému pracovníkovi doprovázející organizace pěstounů.
 - jak se budete informovat o tom, jaký je harmonogram předávání, příp. jaké kroky je potřeba učinit pro pokračování procesu.

Naslouchání dítěti

- Je třeba umět počkat, až dítě bude připraveno komunikovat s Vámi, „až si samo přijde“.
- Je potřeba, abyste měli dostatečný čas pro načtení způsobu péče, teprve pak jste začali přebírat péči.

Navázání všech smyslů dítěte v procesu předávání

- Snažte se s pěstouny přijít na to, jak zajistit, aby dítě mělo po předání kontinuitu všech smyslových vjemů (zrakových, hmatových, čichových, chuťových a sluchových).
- Snažte se zachovat dítěti v prvních dnech po předání vše, na co bylo dítě zvyklé.

- Zrak: hračky, oblečení, přikrytí (peřinka, deka), postýlka, strop, stěny, osvětlení, zrkové podněty
- Čich: pokožka (krém, vůně, parfém pěstounů), přikrývky (prášek na praní), oblečení, strava, kosmetika, vaření-pečení, stáří domu
- Sluch: hlasy, zvukové hračky, zvuky domácnosti, zvuky zvenku, říkadla, ukolébavky
- Chuť: lahvičky, dudlík, mléko, voda, strava, teplota jídla, způsob podávání
- Hmat: způsob držení dítěte, materiály, hlazení, pusinky, hry, hračky
- Teplota: oblečení doma a venku, přikrytí, teplota bytu či domu
- Rituály: zvedání, nošení, krmení, uklidnění, uspávání, koupání (vanička, sprcha, teplota vody, držení při koupání, sušení), oblékání, přebalování, komunikace, hry (říkadla, pohybové hry)
- Přeprava: kočárek, sedačka, nosítko, šátek, auto

Předávání dítěte přes neutrální prostor

- Není vhodné dítě předávat přímo z náruče do náruče. Obě rodiny dodržují pravidlo, aby dítě vždy nejdřív položili či postavili (dle věku). Ten, kdo pak dítě bere do ruky, ho zachraňuje z odložení, dítě tedy nemusí poměřovat, či náruč je lepší.

Předání „manuálu“ k dítěti

- Pěstouni Vám mohou poskytnout veškeré informace, které Vám pomohou po předání usnadnit péči o dítě, včetně různých detailů (co dítě uklidní, rozčílí, jaká má specifika při koupání, jídle, usínání apod.), seznam věcí, které dítě používá apod.

Přirozené prostředí pro setkávání

- K předávání by mělo docházet v co nejpřirozenějším prostředí, rodiny spolu mohou jít na procházku, na hřiště apod.

Činnosti nepříjemné dítěti vykonávají pěstouni

- Vy, jakožto přebírající rodina byste v procesu předávání měli dělat s dítětem především to, co má rádo, co mu je příjemné. Veškeré nepříjemné úkony (návštěvy lékaře, čištění uší apod.) nechte na pěstounech.

Vycházky / propustky

Pokud budete v pozdější části předávacího procesu trávit čas bez asistence pěstounů (třeba na procházce), je potřeba, abyste podepsali převzetí dítěte na vycházku. Před první vycházkou by měl pracovník OSPOD vyjádřit souhlas s tím, že můžete s dítětem na vycházku jít.

VÝHODY PŘEBÍRÁNÍ DÍTĚTE Z PPPD

- Dítě v PPPD není poškozeno ústavní **deprivací**, protože se v pěstounské rodině naučilo to nejdůležitější - vytvořit pevnou vazbu k pečující osobě.
- Je až překvapivé, jak dítě tuto **pevnou vazbu** dokáže v případě nouze překlopit na jinou osobu. Příroda bývala dříve nemilosrdná, matky daleko častěji umíraly v důsledku menší péče. Jsme tedy vybaveni schopností přejít v krizové situaci do péče jiné osoby, tato péče však musí být výlučná. Pro dobré překlopení vazby je nutná shoda dospělých, znalost základních principů předávání dítěte z PPPD a dostupná odborná pomoc.
- Dítě v PPPD nemá opožděný **psychomotorický vývoj**, což je častým důsledkem ústavní výchovy.
- Dítěti v PPPD byla věnována **výlučná pozornost**, jaká je obvykle věnována novorozenci. Není jedním z mnoha, je jedinečné a je k němu tak přistupováno. Daleko lépe tedy rozvíjí svoji sebeúctu a zvyšuje se šance na dobré začlenění do společnosti.
- Každá rodina má sice svoji atmosféru a svůj rytmus, ale tato **rodinná prostředí jsou si podobnější**, než je život v ústavní péči. Dítě procházející PPPD bylo od přijetí do rodiny pěstounů nošeno, houpáno, chováno, rozvíjeno na základě individuálních potřeb, pohybovalo se v běžném životě. Dítě tedy zvládne adaptaci lépe.
- Dítě procházející PPPD je **zvyklé na běžný život**, je zvyklé chodit ven, na nákupy, na hřiště, po ulicích, zná běžnou vůni domácnosti při vaření, zná zvuky domácnosti (např. zná zvuk pračky, telefonu, komunikace členů rodiny mezi sebou i s přáteli). Nebude tedy prožívat náročnou změnu podnětů, jaké jsou vystaveny děti po pobytu v ústavní výchově. Dítě v PPPD navíc **není vystaveno pláči**

jiných dětí, kterému jsou malé děti v ústavní péči vystaveny i několik hodin denně.

- Dítě je z PPPD zvyklé na **kontakt s muži**, ať už přímo v osobě pěstouna, přátel pěstounů, ale i mužů na ulici, v obchodech, na úřadech apod. Děti v ústavní výchově je často za celou dobu pobytu nepřijdou s muži vůbec do kontaktu, protože personál je z drtivé většiny tvořen ženami.
- Pěstouni PPPD dítě vytvářejí pečlivé **záznamy**, jak trávilo čas, který u nich bydlelo, pořizují bohatou **fotodokumentaci**. Když se později dítě k fotkám vrací, jsou to fotky z běžného života, není tedy před kamarády znevýhodněno tím, že musí ukazovat, že žilo v ústavu. Dítě prošlé ústavní výchovou často nemá na toto období zachovány žádné vzpomínky.
- Pěstouni PPPD dítě důvěrně znají. Mohou tedy být pro následnou rodinu **průvodci při přebírání péče**. Ukážou jim, jak o dítě pečovali, seznámí je podrobně s tím, co dítě už umí, co ho baví, jak dítě prožívalo i náročnější situace, jak ho uklidnili, jak ho krmili, uspávali. Vše se odehrává v přirozeném rodinném prostředí pěstounů, přebírající rodina může tedy návyky dítěte přenést do svého domova. Ústavní režim se do domácího prostředí přenáší daleko hůře.
- Díky tomu, že pěstouni mají v PPPD v jednom okamžiku zpravidla pouze jedno dítě (výjimkou jsou např. dvojčata či sourozenci), mohou být nápomocni při tvorbě IPOD, čímž se **urychlí období právní nejistoty**, aby se příběh dítěte posunul k definitivnímu řešení. Oporou pěstounům i OSPODům jsou navíc pracovníci doprovázejících organizací. K takto individuálnímu přístupu nemají ústavní zařízení kapacitu.
- Přebírající rodina má v pěstounech i **průvodce a pomocníky po převzetí péče**, mohou jim zavolat, když si nejsou jisti. Poskytnou jim informace o tom, jak podobné situace dítě zvládalo v rodině pěstounů.
- Pěstouni PPPD po celou dobu zajišťují dítěti **veškeré lékařské prohlídky a potřebná vyšetření**. Většinu těchto výkonů je možné zajistit ambulantně. Dítě tak nemusí trávit ve zdravotnickém zařízení čas, kdy žádnou zdravotní péči nepotřebuje. Pokud má dítě zdravotní potíže vyžadující hospitalizaci, nastoupí do nemocnice jako doprovod. Pro potřeby zprostředkování náhradní rodinné péče (nalezení

vhodných osvojitelů) zajišťují pěstouni ambulantně posudky pediatra, psychologa i dalších odborníků.

Proto je vhodné, když proto práci pěstounů oceníte třeba tím, že se nebudete bát přijmout pro začátek jejich zvyky, aby pro dítě přechod k Vám nebyl příliš náročnou změnou.

Pokud Vám pěstouni nabídnou nějaké vybavení, nebojte se je přimout s tím, že se můžete domluvit, že až z něj dítě vyroste nebo až si pořídíte vlastní, zas vše pěstounům vrátíte.

Je skvělé, když se Vám během předávání podaří vytvořit atmosféru důvěry, kde obě rodiny soustředí veškerou pozornost na soulad, který vede v procesu předávání k pohodě dítěte.

FÁZE PŘEDÁVACÍHO PROCESU

- Seznámení (1 den)
- Načtení způsobu péče (1 – 2 dny)
- Přebírání péče (1 – 2 dny)
- Příprava definitivního předání (1 – 2 dny)
- Definitivní předání (1 den)
- Provázení po předání (nejlépe 14 dní – měsíc)

1. Seznámení. Plán přechodu dítěte do přebírající rodiny.

- Vzhledem ke změnám, které přinesl nový občanský zákoník, hledáme v tuto chvíli efektivní cestu, jak celý proces učinit pro všechny co nejpříjemnější. Nedivte se tedy, že pracovníci jednotlivých institucí zatím Vám nebudou umět odpovědět na všechny Vaše otázky hned, ale odpovědi se budou vyjasňovat v průběhu procesu.
- Nejdříve je vhodné zajistit setkání bez dítěte, seznámit se s informacemi o dítěti, o procesu předávání.
- Vy zatím nejste „máma a táta“, zůstává otevřená možnost odmítnutí. Lepší je, když byste později litovali, že jste si dítě do péče nevzali, než abyste litovali, že jste si ho vzali.
- V případě potřeby lze seznamovací setkání opakovat, dokud si nebudete jisti, že péči chcete převzít.
- S rodinou pěstounů byste se do sebe měli okamžitě „zamilovat“, abyte dítěti vytvořili atmosféru důvěry. Dítě tak přechod do Vaší rodiny dobře zvládne. Pokud k tomu Vaše sympatie nahrávají, nebojte se nabídnout si vzájemně oslovování křestními jmény. Pro dítě bude znít bezpečněji věta: „Lenka si s Tebou bude hrát.“ než „Paní Nováková si s Tebou bude hrát.“ Budete spolu ve velmi intimním procesu a pravděpodobně spolu budete udržovat určitý kontakt i po převzetí dítěte do péče.
- Pokud k tomu situace spěje, nezapomeňte pořídit fotky z prvního setkání dítěte, případně o ně poproste pěstouny. Pokud dítě do péče převezmete, budete se moci pak nad fotografiemi vracet k tomu, jak se k Vám dítě dostalo.

- Poproste si pěstouny, aby Vám poslali či předali seznam věcí, které dítě aktuálně používá (velikost oblečení, kosmetika, oblíbené druhy hraček, vybavení pro dítě aj.)
- Vzájemně se informujte o průběhu předávání, vyhodnocujte průběh předávání a společně stanovte předpokládaný termín definitivního předání na základě informací z OSPODu. Ve spolupráci s OSPOD, pěstouny a přebírající rodinou by měl klíčový pracovník doprovázející organizace pěstounů sestavit plán přechodu dítěte.
- Je vhodné, když klíčový pracovník asistuje u některého z prvních Vašeho setkání s pěstouny. I když to v některých případech může působit jako zbytečný krok, je to vhodné. V případě, že nenastanou problémy, nemusí se klíčový pracovník dalších schůzek již pravidelně účastnit. V případě, že však problémy nastanou, je dobré znát někoho, na koho se můžete obrátit, kdo Vám pomůže při komunikaci s pěstouny, dítětem či úřady.
- Předejte si vzájemně kontakty s pěstouny i klíčovým pracovníkem, příp. s pracovníkem OSPOD.

2. Načtení způsobu péče

- K této fázi by se mělo přistoupit až po Vašem jasném vyjádření, že v procesu přebírání dítěte do péče pokračujete.
- Setkání by měla probíhat v rodině pěstounů nebo v neutrálním prostoru, o dítě pečují téměř výhradně pěstouni.
- Během této fáze máte jedinečnou možnost vidět, jak probíhala dosavadní péče o dítě. Jak se chová dítě u pěstounů? Jak se chovají pěstouni k dítěti? Jak ho krmí, jak ho uspávají, jak ho uklidní, jak si s ním hrají...
- Vy byste se zatím měli chovat spíše jako návštěva a nespěchat.
- Jestliže si péči dobře načtete a rovnou pak budete o dítě pečovat vybavení znalostmi o jeho chování a potřebách, je větší pravděpodobnost, že se u Vás dítě bude cítit dobře a bezpečně.
- Nezapomeňte na pořizování fotek s dítětem.

3. Přebírání péče

- V této fázi probíhají návštěvy stále u pěstounů, vhodné jsou i vycházky. Pokud byste šli s dítětem na procházku či pečovali o dítě bez přítomnosti pěstounů, je nutné vystavit se souhlasem OSPOD písemnou propustku. Po předání dítěte pěstounům si nechte podepsat, že jste dítě v pořádku předali.
- Rychlost přebírání se řídí nasloucháním dítěti.
- Dítě si zvyká na to, že o něj může pečovat i někdo jiný než pěstouni. Tuto fázi neuspěchejte, dítě potřebuje cítit Vaši jistotu při péči.
- Všechno nepříjemné dělají pěstouni, příjemné přebírající rodina.
- S pěstouny a jejich klíčovým pracovníkem zvažte, zda je vhodné před svěřením dítěte do Vaší péče chodit s dítětem vycházky bez přítomnosti pěstounů či klíčového pracovníka. Pokud ano, je vhodné mít písemný souhlas OSPOD dítěte.

4. Příprava definitivního předání

- Připravte svoji domácnost tak, abyste se mohli po převzetí péče věnovat v klidu dítěti.
- Stále probíhají Vaše návštěvy dítěte. Ve chvíli, kdy už znáte termín, kdy budete moci převzít dítě do péče, je vhodné se domluvit, že by na některou návštěvu naopak přišli pěstouni s dítětem k Vám.
- Někdy je před definitivním předáním vhodné, když jednu noc můžete strávit v domácnosti pěstounů s tím, že v noci už máte dítě u sebe, abyste si zkusili, jak zvládnete noční péči. Přitom pěstouni jsou nablízku, kdybyste si nevěděli v některém okamžiku rady.
- Umožněte pěstounů i jejich blízkým, ke kterým si dítě vytvořilo vazbu, aby se s dítětem rozloučili.
- Buďte v kontaktu se svojí sociální pracovnící, abyste se domluvili na právních náležitostech převzetí dítěte do péče.

5. Definitivní předání

- Předávání může proběhnout až poté, co jsou splněny zákonné požadavky na předání dítěte do Vaší péče (např. vydání pravomocného rozsudku).
- Domluvte se s pěstouny, v kolik hodin a jakým způsobem dojde k předání. Při přebírání byste měli podepsat dohodu o převzetí dítěte, kde by měla být uvedena přesná hodina převzetí a současný zdravotní stav dítěte.
- Nezapomeňte si od pěstounů vzít doklady (proti podpisu) a dokumentaci dítěte, která může obsahovat:
 - veškerou zdravotní dokumentaci dítěte
 - rodný list, příp. pas či občanský průkaz, kartičku pojišťovny
 - deník dítěte, knihu života
 - propouštěcí zprávu z porodnice či jiného zařízení, výsledky vyšetření, kalendář dalších návštěv u lékařů
 - očkovací průkaz
 - příp. další doklady – pas, potvrzení o státní občanství aj.
 - kontakt na ošetřujícího pediatra, ortopeda, příp. další lékaře
 - aktuální denní režim dítěte
 - léky, způsob podávání
 - popis či videozáznam nutných procedur (rehabilitace, zvláštní potřeby při krmení, koupání, usínání, recepty...), pokud ho pěstouni mají
 - někteří pěstouni dají s sebou dítěti dudlík, láhev, několik dávek stravy
 - foto, případně videodokumentaci dítěte
 - předměty, které dítě dostalo od jiných osob (rodičky, sestřiček porodnice či ústavu, sociální pracovníce, babičky či sourozence na přechodnou dobu, kufřík)
 - oblíbenou hračku, příkrývku, oblečení, nahrávku ukolébavky, ...
- Pro každý smysl (hmat, čich, chuť, sluch a zrak) by dítě mělo mít možnost navázat. Domluvte se s pěstouny, jak toto navázání zajistit.
- Ujistěte se, že znáte telefon (příp. e-mail) na pěstouny, aby Vám mohli v akutních situacích kdykoliv volat, dále telefon na pracovníka doprovázející organizace a na pracovníka OSPOD.

6. Provázení po předání

- Po definitivním předání by mělo dojít k plynulému postupnému rozvolňování vztahu dítěte s pěstouny. Přerušili-li se vztahy ze dne na den úplně, může dítě prožívat trauma podobné traumatu úmrtí pečující osoby. Proto pokud to jde, rodiny se navštěvují, ideálně
 - následující den po definitivním předání
 - po 2- 3 dnech
 - za týden
 - dále pak dle domluvy
- I poté máte možnost dále konzultovat vše s pěstouny. Oni s dítětem prožili několik měsíců intenzivní péče, proto dobře znají zvyklosti i potřeby dítěte a mohou Vám pomoci zbavit se nejistoty v prvních týdnech péče.
- V některých případech vzniká mezi osvojiteli a pěstouny dlouhodobé přátelství. Vaše dítě tak pěstouny zná, proto pro něj není složitá informace, že u nich několik měsíců bydlelo.
- Pokud se Vám takto přátelská atmosféra podaří vytvořit, budete v nich mít průvodce i později, až budete váhat, jak dítěti říct, že se Vám nenarodilo.
- Procházejte si čas od času deník a fotky dítěte z období, kdy dítě pobývalo v PPPD, abyste dítěti dávali průběžně prostor, aby se na svou minulost mohlo ptát, aby se jí nebálo a aby vědělo, že po celou dobu bylo milováno.

Přejeme Vám hodně úspěchů a radosti na cestě rodičovství!